TLAČOVÁ SPRÁVA
26. október 2026

Publikácia Norma a odchýlka reflektuje premeny v dejinách audiovizuálnej kultúry

Norma a odchýlka sú úzko previazané pojmy. Na rôznorodé vzťahy medzi nimi vo sfére audiovízie sa vlani na jeseň pozrelo takmer štyridsať českých a slovenských filmových teoretikov, historikov, kunsthistorikov, estetikov, filozofov, pedagógov a študentov z rôznych vysokých škôl a centier filmových štúdií na výročnej 22. česko-slovenskej filmologickej konferencii v Krpáčove. Zborník príspevkov z podujatia pod názvom *Norma a odchýlka* práve vyšiel vo vydavateľstve Slovenského filmového ústavu.

V zborníku *Norma a odchýlka* sú uverejnené príspevky z konferencie, ktorej témou boli premeny noriem a odchýlok v dejinách kinematografie z historického, politického, produkčného i estetického hľadiska. *„Normy, odchýlky i následné normalizácie určovali vývoj kinematografie na rôznych úrovniach, od inštitucionálnej, tvorivej cez technologickú až po recepčnú. Napätie medzi pohybom normotvorným a odchyľovaním od neho určuje filmovú tvorbu inak na globálnej úrovni a inak v jednotlivých, kultúrne, politicky či ekonomicky rôzne (ne)stabilných kinematografiách. Rôzne motivované narušenia i stabilizácie noriem formujú vždy nové predné i zadné voje kinematografie,“* uvádza v úvode zborníka jeho editor Martin Kaňuch z edičného oddelenia Slovenského filmového ústavu a šéfredaktor filmologického časopisu Kino-Ikon.

Zborník tvorí súbor 21 príspevkov z konferencie, ich autormi sú renomovaní filmológovia, umenovedci, filozofi či estetici, ale aj študenti z Prahy, Bratislavy, Olomouca i Nitry. Obsah textov je mimoriadne široký a prináša veľa nových pohľadov, niektoré z príspevkov sa témou zaoberajú z filozofického a umenovedného hľadiska, iné aplikujú svoje úvahy na vybrané filmové diela priamo. Príspevky okrem iného reflektujú *„prieskum vzťahov medzi normotvorným konaním a pozitívnymi deviáciami postáv vo filmových naratívoch rôzneho druhu, skúmajú aj čo najširšie spektrum kinematografických fenoménov spojených s normami a vyvolaných odchýlkami, alebo fenoménov, ktoré viedli k novým normám a ich odchýlkam v dejinách audiovizuálnej kultúry,“* upresňuje Kaňuch. Príspevky sú v zborníku usporiadané v poradí, v akom zazneli na konferencii.

Nad paradoxom normy a odchýlky uvažuje filozof Josef Fulka porovnaním literárneho diela Jaroslava Havlíčka s jeho filmovým spracovaním od Juraja Herza *Petrolejové lampy* (1971). Zhody a odchýlky v historických príbehoch a v biografickom filme skúma filozof a estetik Peter Michalovič na snímkach Jakuba Kronera *Miki* (2024) a *Černák* (2025). Dokumentárny film Mira Rema *Raději zešílet v divočině* (2025) a jeho autenticitu reflektuje vo svojom texte filmová teoretička Jana Bébarová. Teoretik popkultúry Juraj Malíček sa v texte sústreďuje na paródiu a pastiš v žánrovom a „diváckom“ filme ako na symptóm československej normalizačnej kinematografie a filmový teoretik Milan Cyroň sa zamýšľa nad vytváraním noriem a ich reflexiou na aktívoch slovenských filmových pracovníkoch v 60. rokoch minulého storočia. Filmová bádateľka Mária Ferenčuhová sa pozrela na normu a odchýlku v slovenskom populárno-vedeckom filme 50. a 60 rokov a filmový vedec Martin Palúch skúma odchýlku v slovenskom strihovom filme. Nad dielom jedného z najväčších juhoslovanských a srbských režisérov Aleksandra Petrovića z pohľadu normy a odchýlky uvažuje filozof Michal Babiak.

Filozofka Romana Javorčeková sa zamerala na technické normy v oblasti filmu a na to, ako sa s nimi človek vyrovnáva. Estetik Štěpán Kubalík približuje úlohu seriálových diel v projekte filmu ako filozofie. Estetička Alžbeta Hammerová analyzuje pojem estetickej normy Jána Mukařovského s ohľadom na súčasnú kinematografiu. Filmový teoretik Zdeňek Hudec približuje dielo filmového

publicistu Siegfrieda Kracauera z pohľadu nemeckej a americkej recepcie. Estetik Aymen Majerský skúma zasa film ako médium rituálne štruktúrovanej zmeny stavu bytia a rusista Valerij Kupka uvažuje o norme ako odchýlke prostredníctvom myslenia Leva Šestova i filmov Andreja Tarkovského.

Nad témou normy a odchýlky v konkrétnych dielach sa zamýšľajú teoretik Petr Mareš, ktorý sa sústredil na tzv. „nový nemý“ film, konkrétne na snímku *Juha* (1999) fínskeho režiséra Akiho Kaurismäkiho, estetik Martin Boszorád reflektuje film francúzskej režisérky Coralie Fargeatovej *Substancia* (2024) a kunsthistorik Marian Zervan uvažuje nad filmom švédskeho režiséra Rubena Östlunda *Štvorec* (2017) v nadväznosti na niekoľko tematicky blízkych malieb. Filmová vedkyňa Jana Dudková v hľadaní odpovede na otázku, či je ľudskosť normou analyzuje filmy *Lapili* (2024) Pauly Ďurinovej a *Bardo* (2025) Viery Čákanyovej. Teoretička Ivana Kupková sa zamerala na normu a odchýlku v slovenskom filmovom dialógu a z tohto hľadiska porovnáva diela *Slnko v sieti* (1962) Štefana Uhra a *Záhrada* (1995) Martina Šulíka. Výtvarný teoretik Ján Kráľovič sa sústredil na gesto vo filmoch konceptualistu Ľubomíra Ďurčeka a archivačné normy slovenského vysokého umeleckého školstva sa pokúša odhaliť filmová teoretička Žofia Ščuroková.

Zborník príspevkov z 22. česko-slovenskej filmologickej konferencie *Norma a odchýlka*, ktorá sa konala v dňoch 16. – 19. októbra 2025 v Krpáčove, vydal Slovenský filmový ústav na 215 stranách. Jeho vydanie finančne podporilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Audiovizuálny fond a Slovenská asociácia producentov v audiovízii. Zborník je v predaji vo vybraných kníhkupectvách a v predajni SFÚ a na e-shope Klapka.sk za 7,90 eur.

Vydanie blu-ray finančne podporil

audiovizuálny fond

Slovenský filmový ústav je v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR

MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

kontakt: Simona Nôtová, tlačová tajomníčka SFÚ, tel.: +421 2 5710 1542, simona.notova@sfu.sk